ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 520 Կ. ՊՈԼԻՍ, ՀՈՐԵԿՇԱԲԹԻ, 1898 ՅՈՒԼԻՍ 8—20 2 ՐԷՊԻԼԷՎԼԷԼ 1316 8 ԹԷՄՄՈՒԶ 1314 Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 520

20 ՓԱՐԱՅ

Բիւզանդիոն

20 ՓԱՐԱՅ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, No. 23 _ 25.
CONSTANTINOPLE

ՀԱՅԱՍՔԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

"بوزانتيون"
ارمنجه يومیه سیاسی غزته، صاحب امتیاز و مدیر مسئولی
بوزانت كچیان
عمومی داره خانی بابعالی جاده سنده ۲۳-۲۵ نومرو
دائره مخصوصه ده

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՔՈՒՊԱՅԻ ՍԸՏԱՆԸ

Սպանիա նոր սուդ մը կրնց Սանթիակոյի անկման գոյժն առնելով։ Դէպքերուն ընթացքն դատելով, Սանթիակօ եզուս տեսակ մը Սրտան Քուպայի մէջ։ Եւ ինչպէս Սրտանի անկումէն ետք Նարոլէոն Գ. կայսր գերի իյնալէն ետքն ալ Ֆրանսացիք չարունակեցին պատերազմը, կարելի է որ սպանիական հայրենասիրութիւնը պահանջէ Սանթիակոյի անկումէն ետքն ալ չարունակել պատերազմը։ Բայց նաւային զօրութեան կրնսան սպանիական ազգը ի'զրկէ գործողութեան էական միջոցներէն իր թշնամիին դէմ, ի պաշտպանութիւն իր հեռաւոր սեփականութիւններուն։

Ամերիկացիներուն ա'յս յայտնութիւնն ալ կատարեալ է իր տնային մէջ, և ա'յս առթիւ ալ Ամերիկացիք վեհանձնութիւն ցոյց տուին։ 30,000ի չափ տպանիացի զօրք գերի առին, թէեւ կ'ըսծարին զանոնք փոխադրել Սպանիա, եթէ Մատրիտի դահլիճն ապահովութիւն տայ թէ սպանիացի զօրքերն ետ բերող ամերիկեան փոխադրանաւեր պիտի չբռնուին և ո'և է կերպով չկնաուին։ Սանթիակոյի բերդին հետ Ամերիկացիք բազում թնդանօթ և ուրիշ զէնքեր գրաւեցին, և Քուպա կղզիին բոլոր արեւելեան մասին տէր եղան։ Այլ ևս ազատ են իրենց զօրքերը բնակեցնել էն բարձր, էն օդասուն և չոր տեղուանք, և մինչեւ իսկ Ամերիկա զրկել ամրան էն տաք միջոցին, գործողութիւնները վերսկսելու համար աշնան, եթէ մինչեւ այն ատեն հաշտութիւն չկնքուի։ Մարզոյի և Սեպտեմբի անուանի բերդերն, որք Սանթիակոյի նեղուցը կը պաշտպանեն, նմանապէս անձնատուր եղան իրենց խոշոր թնդանօթներով, որք սարսափ կ'ազդէին Սամրոն ծովակալին։ Վերջապէս, Սանթիակոյի առումը մասնաւոր կերպիւ զոհացուցիչ է Ամերիկացիներուն համար, որովհետև միայն հոն կրնէր էին ծանր կրնսագներ։ Սանթիակոյի պաշարումն իբր 3000 հոգիի կորուստ պատճառեց, և ատկէ պիտի պատճառէր թէ թշնամիին կրակէն և թէ համաճարակի երեսէն, եթէ անօթութիւնն անձնատուութեան չպարտաւորէր Սպանիացիները։

Ամերիկացիք ուրախ են նաեւ որ պատերազմին սկիզբէն իվեր իրենց գլուցած միակ յաջողութեան արժանացան այս անգամ. այն է՝ հողի տիրեցին։ Մինչեւ ցայդ, իրենց նաւային յաղթութիւնք ցամաքային նուիրագործում չէին ունեցած։ Տիուէյ ծովակալ Մայիս 1ին [Ն. Տ.] փճացուց Փիլիպպոսեանց սպանիական նաւային ոյժն, եւ այսօր, Յուլիս 20, ռազմական ցամաքի սէր չէ այն ահագին արքիպելագոսին մէջ, ի բաց առեալ Մէրիթ զօրապետին ի Քավիտէ իւրացուցած բանակութիւնը։ Ադոր փոխարէն, ահա՝ 11,000 քառ. մղոն հողի արեւցան Քուպայի մէկ կարեւոր մասին մէջ, քանի մը քաղաքներով ու ռազմային մեծ դիրքերով։ Ամերիկացիներն ամէն փառքի տիրացան ուրեմն, և այնքան զուարթ ամիս են որ ա'լ չեն վախնար վհեհանձնութեամբ վարուելու իրենց յաղթուած թշնամիին հետ։

Երեկի հեռագիր մը կ'ծանուցանէր թէ Ուօթըն հրամատար մեծ և փոքր 40 մարտանաւերով և փոխադրանաւերով այսօր վաղը կ'հասնի Թանեէր։ Մարտքի եղերքին վրայ, ի Մէյերկրական։ Ըսել է՝ Քամարա ծովակալ Թրոլ կուտայ որ Ամերիկեան Տուրիդն անարգել անցնի ձիպրալդարէ։ Բոլդօ Ռիքոյի մէջ ալ, ուր ծանր փղէա մը տեղի ունեցաւ, ի մտոյ կ'ըսպասուի ամերիկեան յարձակման մը։ Բայց մէկ կողմէ պատրաստուող այս չահկան դէպքեր հիմակ այնքան ուշադրութիւն չեն գրաւեր որքան հաշտութեան խնդրոյ խօսքերը։ Քուպայի մէջ պատերազմական գործողութիւնք դադրած են։ Ամերիկացիք, գէթ մինչեւ աշուն, պիտի նաչին որ Քուպա անառապատին անձին որ նաուսը ըլլայ։ Եթէ Սպանիա անկեղծ փափաք մը ցուցնէ հաշտութեան համար, հաւանական է որ Ուօթըն հրամատար Մէյերկրականի մէջ Ամերիկայի նաւային զօրութիւնը ցոյց տալով չսասանայ։ Բանն այն է սակայն որ հաշտութեան էական պայմաններուն վրայ համաձայնութիւն չկրեւիր տակաւին։ Ամերիկացիք ընական է որ Քուպայի կատարեալ, բացարձակ և անպայման անկախութիւնը պահանջեն։ Սպանիացի նախարարները կ'առարկեն որ Սպանիա Քուպայի ժողովրդին քանի մը տարիէն խոստացած է ներկայ խորհրդարանին հրաւիրել ներկայացուցիչներ, որոնց վրայ երկնցող իրաւասութիւնն ալ կրնայ ընդարձակուիլ, քանդակներ ու քարերու վրայ բանուած ասեղնագործութեան պէս նրբակերտ քաներ են։ Օ՛հ, այս որ մերուն վրայինն մարդ չի կրնար աչքն ուրիշ տեղ դարձնել, քարերէն հաճոյապատկերներ են անոնք որք կանուած են ձեղուններէն վար՝ քան թէ պատեր, որոնց վրայ գերմարդկային միտքն ու Աստուածային արուեստը կտրած անցած են ու յաւարտ բերած են յուզուած, խաւ ծովու մը ալիքներն ու փրփուրներն, համաչափուած, ներդաշնակ ներս ու դուրս, քար ու փոս ցցուած քերը՝ մածափառ խոհանոցներն ու տալու Սպանիա հասնելն չէ որ դէմ դնէ, քանի որ ամբողջ բերքիպեղոգոսին վրայ իւր վհհասեութիւնն ո՛ եւ է կերպով վերահաստատելու յոյս կայ Անդին կ'ծնայ պատերազմական տուգանքի անխուսափելի խնդիրը, զոր Մր. Մաքինլի կ'վերածէ Բօրդօ-Ռիքոյի թողուն։ Արդ, պատերազմական տուգանքի մը Ամերիկայի իրաւունքը միջազգային օրէնքով չուրացուիր, եւ քանի որ Սպանիոյ դրամական վիճակն ադոր չի քաւեր, Բորդօ-Ռիքոյի թողումն ալ այնքան խնդիր պիտի չվերցնէ։ Բայց եւ այնպէս. Սպանիոյ հանրային կարծիքն այս գոհողութիւններուն տակաւ վարժեցնելու պէտքը պիտի հարկադրէ Սահակդայի դահլիճը տակաւին խնդիրին երկարաձգելու, որով չենք կրնար ըսել թէ հաշտութիւնն ի մօտոյ պիտի կնքուի։

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՏԱՋԱՐԸ

ՏՊԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայ այցելու մը Ո-ԵՒՆՆԸԷ Աբբայեանին ՝ի՛ն։ — Թանգարան Անգլիոյ — նոյնպէս ա՛նոնց. — Մեծագոյն Յիշատակարանն այդ ֆրանսացոց. —Ճարտարապետութեան ընտիր ֆոտոգրաֆներ։

[ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԻ»]

ԼՈՆՏՈՆ, 13 Յլս. 98

Զգեմ ի'ըսեմ, քանզի այս անմերձենալի աղբութեանց, որոց հրապարակ չունէ գրիչներ ու երկնային մտաց հպած են, դըչփ ծայրով դպչիլ՝ ի'նչպէս նախ քաներ պակսեցնել անոնցմէ, մեծութիւն մը փոքրիացնել, գեղեցկութիւն մը արատաւորել, վհհութիւն մը, փառք մը տղտոյնել՝ Ս.յլ չատ դժուար է տեսնել զանոնք, անկրեւելի անբաւ գանձերն ու դանձարանները և պահել իր ներսի դին։ Անոնք չեն սեղմուիր մեր էտեհան մէջ, ծակել դռներ թափիր ի'սզան։

Կէս օրէն առաջ գացեր էի հոն, ու հիմա ժամը երեքը ի'դարէ, և այս առաջի'ն այցելութիւնս է միթէ. քանի' անգամ ա'յնէ որ ի'նտնեմ ի'նձմէ անկէ, ամէն բան ի'տեւնեմ ու բան մը չեմ տեսներ, չուտած չխոճած վհհակի մէջ կուգամ կռնակս կուտամ նստարանի մը կարծր տախտակին, գլուխս ափերուս մէջ առած ի'մտածեմ. ո՞ւր եմ ես հիմա, ի՞նչ կայ իմ վրաս, և ինչե'ր կան իմ չուրջս։ — «Յիրաւի Աստուծոյ խորանն է այս «մարդոց մէջ» — Ս.յտկս գրուած է չատ տեղեր Ուէսթմինսթրի Աբբայեանին մէջ, որուն երկնաւորեմ չորեքին ներքեւ այս պահուս ահարեկ, բուռ մը կծիկ դարձած՝ նստեր անեւելութեանը եմ զղլխէ վհհ անկըրնթեանց մէջ։ Հոս ևկող մեծերն ալ ի'պպակինան, չքեղներն ալ ի'անչքեանն, ո՞ւր ի'մնամ ես ինքս։ Ու հիմա վառարոյք տաճարն իր թեւերն Արեւելք ու Արեւմուտք, Հիւսիս և Հարաւ բոլոր տարածեր է ազգիւս, որոնց ծայրերն՝ եթէ երբեք ծայր ի'տեանքեր, հորիզոններ ի'դձեն ամէն կողմ։ Աչքերս փեղկելով ի'դիտեմ դիմացս «Բանասացներուն անկիւնին» վերջն ու ամէն դիս գունագեղ խարերնով ծածկուած պատուհանները, մանաւանդ այն վարդաձև և վարդագոյն պատուհանը՝ Բաւերքը արբանեան բանաստեղծին նուիրուած, որ մարդուած լոյսի փայլներուն տակ կը ծփծփայ։ Վերը նայելու համար կոկորդս ցաւցնելու չափ գլուխս ի'նկրնեմ ետ մինչև կռնակիս ի'փակուելմ, ու հազիւ չ'տեսնեմ լեհերգային ահեղ բարձրութիւնն՝ ուր օդը խառակը և ամպի նման չպարչ մը կազմեր է, ոբուն եռակ ներս ու դուրս, երամներ, երամներ մոզայիզներ, սիրուն խոստովանողներ, ոսկեզարդ հանգոյցներ և այլ հազարումէկ տեսանելի և անտեսանելի իրեր։ ամէնն ալ զուտ Գոթական հրաշակերտներ աչքիս տակէն կը փախչին, ի'ներկնան ու ի'կարձանան ի'նայիմ գոյզ պատերուն վրայ, որոնք պատ չեն, այլ հսկայ պարիսպներ. չեմ գիտեր մինչև ո՛ւր հասնելը են նոր տպաւորութիւն մ'ընդունելէ յայց ոչ գիտութիւն մը դանձել։ Այս տաճարին դարձրոյն ուսանելու համար մարդ վարելու է ընթացք մը, որ կնանքին —երկար կեանքի մը—մինչեւ վախճանը տեւէ ու գործեալ առանց վհատականի դադար ելնէ ... ս կեանքին։

Այ կողմէն սկսելով մանանք տաճարին ներքին և ընդարձակագոյն մասը՝ մանակ չունինք, ոչ ալ թոյլ ուսող կայ որ հոս գիշերենք, ուստի չուտով անցնինք սա վիթխարի ահեղ արձանները բանակին մէջտեղէն։ Թէեւ հասարակ զօրքեր չեն զայն կազմողներն, ամէնն ալ հրամայողներ են, ծովու իշխաններ՝ որք դեռնին տակ մնալէ առաջ ընդհէն անդունդները մտիր եւ ելիր են։ Աչքի մը նետեցէք միայն վէրնոնի վրայ, որուն համար ըսուած է. «այլոց օրինակէն յաղթել սովրեցաւ և իր արժանեօք հրամայող հանդիսացաւ։» Ցառաջանանք. զգուշութեամբ քալեցէք, որ Հէրչէլի, Տարուինի, Ջընսի վրան չկոխէք, մի դուէ երկրի անասուններն ու երկինքի մոլորակները վրանիդ թափին։

*** Կ'ուզէի որ կարգով չընթերնայ թագ մարդիկներէն սկսինք, անցնինք տուրի մարդոց, յետոյ գրչի մարդոց, և այսպէս շարունակենք՝ գէթ մեր տեսածներէն որոշ հետք մը պահելու կամ զանոնք կարգի մը դնելու մտքիններս մէջ։ Բայց հոս քառասյին խառնակուածիւն կայ. ծովի մարդը, ցամաքի մարդը, մտքի մարդն, երկինքի զընաղն, երկիրը քրքրողը, սուրեն ու սրբազանը, քաղաքագէտն ու մարդասէրն, իշխանն ու թագաւորը գրէթ իրար խառնուած են, կարծես եղբայրութիւն մը մարմնացնելու համար։ Նոյն իսկ արձաններըը, փորագրութիւնները, խորհրդանիշները, քրմնդակները, ամէնն ալ իրենց յատուկ ձեւերն և տարբեր ոճերն ունին։ Սակն դար իր ճարտարարուեստի ներկայացուցչին ունի։ Փոխականին քով Ճոնիան մը ի'դանուի, ձէյմս Ուօթի քով Եղիսաբեթ թագուհին կայ. տիկին Նայթինկէյլի մօտ՝ ուրիշ ի'չտիի մը դամբարանն՝ իրարու հիմնովին անյարմար. չիրինիներու հոդակապ արուեստագիտութեան մը, որ՝ տակաւին, ոչ բաժին, ոչ կարգադասութիւն ունի։ Չեմոթեցուցիչ, չտարերցուցիչ բաներ յիրաւի։ Ա.յս չտարաւէն ազատ չենք նոյն իսկ Ըրուինկ'որ Պարլիէ և Սթեւենսէ վերջ ամէնէն փայլուն նկրագրիչն եղած է Աբբայարանին։ Ուստի մեզ որ պատմութիւն մը ճշտելու, դէպք մը լուսաբանելու, արուեստ մը ճանչնալու ուսումնասիրելու հետաքրքրութենէն չատ հեռի՝ պարզ դիտողներ ենք արձանները զարմանալու համար միայն և աչքերնիս ելած և ապշենին ուելէ աչքի զարնող խոշոր ու չքեղ բաներուն վրայ մէկ նայուածքով անցնինք, ու չուտով ձգենք ինախչինք այս յարիւրթոռչեն։ Մեր դիմաց կ'երեւի նախ՝ արքատաչ մահարձանը Ձէյմս Ցօքսի. կնոջ մը բազկին վրայ կռթնած ոտքաւոր է անկողնին մէջ Հասարակաց Ընդհրդարանին այս հզօր առաջնորդը դար մը առաջ։ Անկիւնի մը մէջ երկու սեռ ուիծներու վերև կորսոնն և այլ հովիտի ու անապատներու պետերն իր բոլորտիքը ժողված՝ ի'կարգին Ճէյմս Մօնթէկ անուան ուծմոնդետի մը սքանչելի, պատրաստ դրօշներու մէջ տեղ խրտխռտարգիչանած, մէկ ձեռքի նիզակին ու մեւսն իր մէջքին վրայ՝ վերէն վար ի'կերպանան մէկ անդրմէ խոչանի և հոգեկան հմայքները...

*** Բանասաեղծի հովիւ չպիտնք ասկից այս անկիւնն ամէն այցելուի՝ քերթող չի գտնուր, կրնայ քերթել միայն... «ալպիոնչին» ըսած Օրմանեան Սրբազանն է՝ հիմա հասած ենք երկար դիան մը վեպիկրուն, ասկէ անդին աբբայարանը կայ։ Ս. Ցոհաննես Ս.ն Պողոսի, Ս. Աստուածնկալ, Ս. Ալեհաստարաչաց, եւն. եւն. չատ մը ժամեր ու մատուռներ կան, ամենակարեւոր եւ ընդարձակ նստելավայրը ատաստին։ Կ'ուզէ՞ք որ նեղ մտնենք. հոն թագաւորներ թագերն ու ջուազանները առած պատած են մարմնոյնէ, պղնձէ տախիչ կոմսներու, փառաշուք արձաններու ծանրաթեանց տակ. ամէնն ալ ձեռքերնին իրարու կպցուցած ու վեր բռնած, կարծես թէ լուիլ կ'ինկեն ի'ւսդին մեր հանգուցեալ Գաարլոքքէյմսականը—«Միայն Աստուած է ժէյ»։ Հոն Խոստոփ է.ի մեծագլուխ դամբարանը կայ պզտիկ տաճարի մը ձեւով համանման մատուռներ ալ ունի, որուն համար «աշխարհն հրաշքն» «իր գործերուն» իր ոճին փառքն» եւ ուրիշ ինչ որ կրցած են՝ ըսած են բանաստեղծներն ու գրագէտները։ Հոն՝ հին քոռչերու կառներ, գրոշանկներ կախուած են։ Անոր կից նեղ մատրան մը մէջ ի'դանուի վարդերի մէկ հրաշակերտ արձանն «առաքինութեան կատարեալ»։ «Եղուարդ խոստովանողին խրիտակ» բայց պատմական դամբարանն՝ հանճարեղ մանրան մէջ, եւ սահմանակէ մատած գահն, որուն վրայ Վիքթորիա թագուհին եւ իր 6 գաւակ նախորդները թագադրուած են, այցելուներու ուշագրաւ առարկաները ի'ըլլան միւռոն։ Ս. Գեորգի մատրան մէջ ճէյմս Ուօթ։ «գործարք ի'մաստութեան» այսպէս ի'խորհէիր առնեցը, այլ հիմա գիտեմ գոյն» ։ Զանց ընենք Ու.Ս.քօթ, Բրաստէլ, Մաքըլէ, Առնօլտ, Պըրկըր, զանց ընենք դեռ ուրիշ չատերը ու ինչե'ր զանց ըրինք արդէն։— պակսին մեղք է վայրկեան մը ջնայիլ պարզ, մաքուր կխտրամարկ մը վրայ, որ կը վերարերի «Բանասաեղծներուն հոյր»ին, Շէյքսփրրի. նայեցէք փուշտ ու կուռ, բայց մի չփէք մատնան, «անոր ձեռք մի պռոնէք» պատուիրուած է։ Մի' կարծէք թէ այդ քարերուն քառելով գործ ալ բանաստեղծ ի'ըլլար։ անոնք Աստուծոյ ստրին գործ են, Անոր Հոգիէն խնած ու ընչած են, ոչ թէ մկրճի պէս հով կլլած են։ Ամնարոլ մ'այ չգիտնանք ֆէնտրլի՝ մեծ երգահանին որ «Մեսիա»ի ձայնագրելուլ թղթերը բանած և աչքն ու ականջը անկածէ է դէպի վեր՝ հրեշտակներէն լսելու համաբերեզանակը։ Մերյայտ թանկագին գիւտերուն նկրագրութեան հարկաւ անարժան չենք գտներ Հէնրի Վ.ին գահակալութեան 695ին մեռած, որուն վրայ Տրեսյաքէի քնարն երգեց — «Նա մեկնեցաւ այս կեանքէն ու գնաց այն օրհնեալ տեղն, ուր միայն կրնայ դերազանցուիլ իր նըւաղը։»

Հոս բանասաեղծներու անկիւնը, անգ մ'է, ուր իրօք որչափ ալ գրասեան մարդ ըլլանք, ի'դզենք երազել. արդեօք փանապատղձներու չուբին տակ ըլլա՞ս հասիլ է։ Հոս գրանեսու բոլոր յիշատակարանները, քանդակները, գարդերն ու ամէն ինչ մեզի խոսում և մտածութիւն ի'ներշնչեն՝ քան դիտելու ի'արթնցնեն հետաքրքրութիւն ի'արթնցնեն և կազմես թէ չենք տեսներ հաստատուն չջարժուող առարկայ մը, իրակոն բաներէն անդադար կերպով տեսականին ի'անցնինք։ Մեզ չեն յափշտակեր ճեմասկ դիտակներ ու ի'նչ որ պատմական ու ճարտարապետական է, կանոն տեղ ի'ներկայանան մեզ անհեմ, խանական և հոգեկան հմայքները...

*** Բանասաեղծէ հովիւ չպիտնք ասկից այս անկիւնն ամէն այցելուի՝ քերթող չի գտնուր, կրնայ քերթել միայն... «ալպիոնչին» ըսած Օրմանեան Սրբազանն է՝ հիմա հասած ենք երկար դիան մը վեպիկրուն, ասկէ անդին աբբայարանը կայ։ Ս. Ցոհաննես Ս.ն Պողոսի, Ս. Աստուածնկալ, Ս. Ալեհաստարաչաց, եւն. եւն. չատ մը ժամեր ու մատուռներ կան, ամենակարեւոր եւ ընդարձակ նստելավայրը ատաստին։ Կ'ուզէ՞ք որ նեղ մտնենք. հոն թագաւորներ թագերն ու ջուազանները առած պատած են մարմնոյնէ, պղնձէ տախիչ կոմսներու, փառաշուք արձաններու ծանրաթեանց տակ. ամէնն ալ ձեռքերնին իրարու կպցուցած ու վեր բռնած, կարծես թէ լուիլ կ'ինկեն ի'ւսդին մեր հանգուցեալ Գաարլոքքէյմսականը—«Միայն Աստուած է ժէյ»։ Հոն Խոստոփ է.ի մեծագլուխ դամբարանը կայ պզտիկ տաճարի մը ձեւով համանման մատուռներ ալ ունի, որուն համար «աշխարհն հրաշքն» «իր գործերուն» իր ոճին փառքն» եւ ուրիշ ինչ որ կրցած են՝ ըսած են բանաստեղծներն ու գրագէտները։ Հոն՝ հին քոռչերու կառներ, գրոշանկներ կախուած են։ Անոր կից նեղ մատրան մը մէջ ի'դանուի վարդերի մէկ հրաշակերտ արձանն «առաքինութեան կատարեալ»։ «Եղուարդ խոստովանողին խրիտակ» բայց պատմական դամբարանն՝ հանճարեղ մանրան մէջ, եւ սահմանակէ մատած գահն, որուն վրայ Վիքթորիա թագուհին եւ իր 6 գաւակ նախորդները թագադրուած են, այցելուներու ուշագրաւ առարկաները ի'ըլլան միւռոն։ Ս. Գեորգի մատրան մէջ ճէյմս Ուօթ։ «գործարք ի'մաստութեան» այսպէս ի'խորհէիր առնեցը, այլ հիմա գիտեմ գոյն» ։ Զանց ընենք Ու.Ս.քօթ, Բրաստէլ, Մաքըլէ, Առնօլտ, Պըրկըր, զանց ընենք դեռ ուրիշ չատերը ու ինչե'ր զանց ըրինք արդէն։— պակսին մեղք է վայրկեան մը ջնայիլ պարզ, մաքուր կխտրամարկ մը վրայ, որ կը վերարերի «Բանասաեղծներուն հոյր»ին, Շէյքսփրրի. նայեցէք փուշտ ու կուռ, բայց մի չփէք մատնան, «անոր ձեռք մի պռոնէք» պատուիրուած է։ Մի' կարծէք թէ այդ քարերուն քառելով գործ ալ բանաստեղծ ի'ըլլար։ անոնք Աստուծոյ ստրին գործ են, Անոր Հոգիէն խնած ու ընչած են, ոչ թէ մկրճի պէս հով կլլած են։ Ամնարոլ մ'այ չգիտնանք ֆէնտրլի՝ մեծ երգահանին որ «Մեսիա»ի ձայնագրելուլ թղթերը բանած և աչքն ու ականջը անկածէ է դէպի վեր՝ հրեշտակներէն լսելու համաբերեզանակը։ Մերյայտ թանկագին գիւտերուն նկրագրութեան հարկաւ անարժան չենք գտներ Հէնրի Վ.ին գահակալութեան 695ին մեռած, որուն վրայ Տրեսյաքէի քնարն երգեց — «Նա մեկնեցաւ այս կեանքէն ու գնաց այն օրհնեալ տեղն, ուր միայն կրնայ դերազանցուիլ իր նըւաղը։»

Հոս բանասաեղծներու անկիւնը, անգ մ'է, ուր իրօք որչափ ալ գրասեան մարդ ըլլանք, ի'դզենք երազել. արդեօք փանապատղձներու չուբին տակ ըլլա՞ս հասիլ է։ Հոս գրանեսու բոլոր յիշատակարանները, քանդակները, գարդերն ու ամէն ինչ մեզի խոսում և մտածութիւն ի'ներշնչեն՝ քան դիտելու ի'արթնցնեն հետաքրքրութիւն ի'արթնցնեն և կազմես թէ չենք տեսներ հաստատուն չջարժուող առարկայ մը, իրակոն բաներէն անդադար կերպով տեսականին ի'անցնինք։ Մեզ չեն յափշտակեր ճեմասկ դիտակներ ու ի'նչ որ պատմական ու ճարտարապետական է, կանոն տեղ ի'ներկայանան մեզ անհեմ, խանական և հոգեկան հմայքները...

*** Բանասաեղծէ հովիւ չպիտնք ասկից այս անկիւնն ամէն այցելուի՝ քերթող չի գտնուր, կրնայ քերթել միայն... «ալպիոնչին» ըսած Օրմանեան Սրբազանն է՝ հիմա հասած ենք երկար դիան մը վեպիկրուն, ասկէ անդին աբբայարանը կայ։ Ս. Ցոհաննես Ս.ն Պողոսի, Ս. Աստուածնկալ, Ս. Ալեհաստարաչաց, եւն. եւն. չատ մը ժամեր ու մատուռներ կան, ամենակարեւոր եւ ընդարձակ նստելավայրը ատաստին։ Կ'ուզէ՞ք որ նեղ մտնենք. հոն թագաւորներ թագերն ու ջուազանները առած պատած են մարմնոյնէ, պղնձէ տախիչ կոմսներու, փառաշուք արձաններու ծանրաթեանց տակ. ամէնն ալ ձեռքերնին իրարու կպցուցած ու վեր բռնած, կարծես թէ լուիլ կ'ինկեն ի'ւսդին մեր հանգուցեալ Գաարլոքքէյմսականը—«Միայն Աստուած է ժէյ»։ Հոն Խոստոփ է.ի մեծագլուխ դամբարանը կայ պզտիկ տաճարի մը ձեւով համանման մատուռներ ալ ունի, որուն համար «աշխարհն հրաշքն» «իր գործերուն» իր ոճին փառքն» եւ ուրիշ ինչ որ կրցած են՝ ըսած են բանաստեղծներն ու գրագէտները։ Հոն՝ հին քոռչերու կառներ, գրոշանկներ կախուած են։ Անոր կից

ԳԱՐԱԿԻՕԶԵԱՆ ԿՏԱԿ

ՓԱՍՏԱԲԱՆԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՕՒՇԱՏԱՒԱՆ ՄԸ ՍՏՈՒ. ՊՈԼՍԷՆ

Ինչպէս Բիւզանդիոն 511 թիւին ամրագրականէն հասկցուեցաւ, Նահ Ժողովը Տ. Գարակէօզեանի կտակի մասին իր որոշումը տուած է, և այս որոշման համաձայն Տ. Գարակէօզեանի ֆրանսգոյներն ստացագրի մը փոխարէն նա պիտի առնէ Տ. Գարակէօզեանի կտակագրէն ու Ազգին պիտի տան 20,000 ոսկի՝ որ պիտի չանձնուի Գրիգոր էֆ.ին մինչ Ազգն ալ չհաստատէ որոշման պայմանագրին մէջ, և եթէ օրէնքն ալ գործն անուշ տեղը կանգնի հասնի երկրորդ իրաւախոհութեամբ չհարգարկութիւն ունենայ դատ բանալու, Գրիգոր էֆ. պիտի կրնայ ը—

Ս. Հառատա պէտք է գիտնալ թէ այն 20,000 ոսկին որ ի'ըսուի թէ պիտի տրուի Ազգին, և յետոյ պիտի քանձնուի Գրիգոր էֆ.ին, ասկնա պիտի չվերագործուի, այլ՝ նրանն Ազգին պիտի չքանձնուի այլ Գրիգոր էֆ.ին տալէ մեղ ազատ կրամի Ազգին մեր հանգուցեալ բարեսէր տիկնոջ անունով հաստատելիք մասնաւոր հիմնարկութեան մը համար։ Ասկնա պիտի ըլլայ Գրիգոր էֆ.ին ընտրելիք հոգաբարձութեան մը գործն ալ ասկնա պիտի ըլլայ Գրիգոր էֆ.ին ընտրելիք հոգաբարձութեան մը գործն ալ

Դեռս ելնենք չուտ։ Ու չենք ինկեր եռանելու մեծ ու պզտիկ անհամար փորձիչ աշտարակներուն, որ Բարլամէնթի ահռելի աշտարակներուն դէմ յանդիման ի'ըլլան ու ի'ձօնին օդին մէջ։ Մէկ չէնքերն վրայ թագ կայ, միւսին վրայ խաչ. մէկուն վրայ ասիւթը ծածան կուգայ, միւսին վրայ գառնուկը ի'պառկի. մէկուն մէջ աշխարհային խորհուրդն ու միւսին մէջ Աստուածային խորհուրդը տեղի ի'ունենան։ Եւ անոնց քովիրենն թէպէ իր գոռոզ գլուխն առած՝ կամ մեր բանաստեղծին ի'պուով, օրակ օրակ մէկքն ուած՝ Ազատիչն ի'իրէ՝ ու ի'վազէ ի'երթայ Պոսիֆոնի անդնդախոր ծոցին մէջ ի'կ'իյնայ։ Ի՞նչ ի'ըսէք, միակ տաճարը չէ՞ այս երկրիս վրայ։ Գիտեմ, Հռովմի Ս. Պետրոսը կայ, Բարիզի Նոթր-Տամ, ինչպէս նաև Ս. Պողոսը կայ հոս՝ Լոնտոն, բայց Ուէսթմինսթրի Արբայարանն իր անհուն պարունակութեամբ Յաւիտենական Տաճարն է աշխարհի մէջ. գոնէ մանրանկարն է «Յաւիտենական Տաճարին»։

Դ.ԻՍԱՆ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Ամսագիր տարածական հարցերի

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Ս. Ա. Ջիվանյան

Տպարան Ա. Ա. Մանթաշյանի, Թիֆլիս, Վորոնցովյան պող. № 28

Ստորագրվում է տարեկան 3 ռուբլի

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԸ ԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հայկական հարցի մասին խոսելիս, մենք սովորաբար նկատի ենք ունենում Թուրքիայի հայերի դրությունը, նրանց ազգային, քաղաքական և տնտեսական պահանջները։ Հայկական հարցի ծագումը, զարգացումը, նրա ներկա վիճակը և ապագա հեռանկարները, ահա այն հարցերը, որոնց մասին մենք ամենից շատ ենք խոսում և գրում։ Մենք ուզում ենք, որ հայկական հարցը ուշադրության առարկա դառնա ոչ միայն մեր հասարակության, այլև ամբողջ եվրոպական հասարակության համար։ Մենք ուզում ենք, որ հայկական հարցը դադարի լինելուց միայն հայերի հարց, և դառնա ամբողջ քաղաքակրթված աշխարհի հարց։ Մենք ուզում ենք, որ հայկական հարցը դադարի լինելուց միայն ազգային հարց, և դառնա միջազգային հարց։

Ինչո՞ւ մենք ուզում ենք այդ։ Որովհետև հայկական հարցի լուծումը կախված է ոչ միայն հայերից, այլև ամբողջ եվրոպական հասարակությունից։ Հայկական հարցի լուծումը կախված է նրանից, թե ինչպիսի վերաբերմունք կունենան դեպի այդ հարցը եվրոպական հասարակության առաջավոր տարրերը։ Եթե եվրոպական հասարակության առաջավոր տարրերը կհամակրեն հայկական հարցին, եթե նրանք կհամարեն այդ հարցը իրենց հարցը, այն ժամանակ հայկական հարցը կլուծվի հաջողությամբ։ Եթե ոչ, ապա հայկական հարցը կմնա անլուծելի։

Ինչո՞ւ հայկական հարցը կախված է եվրոպական հասարակության առաջավոր տարրերից։ Որովհետև հայկական հարցի լուծումը կախված է Թուրքիայի ներքին կյանքի վերափոխումից, իսկ Թուրքիայի ներքին կյանքի վերափոխումը կախված է եվրոպական հասարակության առաջավոր տարրերից։ Ինչո՞ւ Թուրքիայի ներքին կյանքի վերափոխումը կախված է եվրոպական հասարակության առաջավոր տարրերից։ Որովհետև Թուրքիայի ներքին կյանքի վերափոխումը կարող է իրագործվել միայն եվրոպական հասարակության առաջավոր տարրերի ճնշման տակ։

Ինչո՞ւ Թուրքիայի ներքին կյանքի վերափոխումը կարող է իրագործվել միայն եվրոպական հասարակության առաջավոր տարրերի ճնշման տակ։ Որովհետև Թուրքիայի ներքին կյանքի վերափոխումը կարող է իրագործվել միայն եվրոպական հասարակության առաջավոր տարրերի ճնշման տակ։ Ինչո՞ւ Թուրքիայի ներքին կյանքի վերափոխումը կարող է իրագործվել միայն եվրոպական հասարակության առաջավոր տարրերի ճնշման տակ

FIN DE SAISON

ԳՆԱՅԻՆ ԶԱՐԱՀԱՑՈՒՑԻՉ ՎԱՃԱՌՔԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅԱՆ
ՓԱՐԱՏՈՆԱՑՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ
345 ԲԱՐԻ ՇՈՒՔ ՓՈՂՈՑ 345

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ

ՀԱՅՏՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՈՐՈՇՄԱՄԲ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԱՐՎԵՍՏԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅՏՆՎՈՒՄ Է, ՈՐ ՄԱՐՏԻ 6/18 ՕՐԻՆԱԿԻՑ ՍԿՍՎԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԱՐՎԵՍՏՆԵՐԸ ՊԱՐՏԱՎՈՐ ԵՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՆՉԵՎ ՀԱՄԱՐՎԱԾ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ, ՈՐ ԿՈՉՎԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԱՐՎԵՍՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅՏՆՎՈՒՄ Է, ՈՐ ՄԱՐՏԻ 6/18 ՕՐԻՆԱԿԻՑ ՍԿՍՎԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԱՐՎԵՍՏՆԵՐԸ ՊԱՐՏԱՎՈՐ ԵՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՆՉԵՎ ՀԱՄԱՐՎԱԾ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ, ՈՐ ԿՈՉՎԻ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄ

ՄԱՔՍՈՒԹՅԱՆ ՏԻՊԵՐԸ ՕՐԳԻ

ԵՒԻՆ ՅՕՐԻՆԱԿԸ

— Ո՞րն էին անոնք երեք հոգիները, որոնց հետ Մաքսութեան տիպերը օրգիի մասնակցեցաւ։

— Ես իմ տեսած օրգիներուս մէջ հինգ անձ միայն տեսայ, որոնք իրենց ամբողջ կեանքին մէջ ոչ մէկ անգամ հագուստ փոխած էին։ Անոնք էին Ֆրանսիացի Ժիլ Լեմէթրը, Անգլիացի Ռոպըրթ Ուիլսըն, Գերմանացի Ֆրիտրիխ Ֆոն Ռոզենպէրկ, Ամերիկացի Ճէյմս Ուիլսըն եւ Ռուս իշխան Ալեքսանտր Տոլկորուքի։ Ասոնք ամէնքն ալ ծնած էին հագուստի մը մէջ, եւ ոչ մէկ անգամ հագուստ փոխած էին։ Ասոնք ամէնքն ալ ծնած էին հագուստի մը մէջ, եւ ոչ մէկ անգամ հագուստ փոխած էին։

— Ինչպէ՞ս կրցան ասոնք ապրիլ այդ վիճակին մէջ։

— Ասոնք ապրեցան տարբեր ձեւերով։ Ֆրանսացի Ժիլ Լեմէթրը ապրեցաւ ինքնասպանութեան միտքեր ունենալով։ Ան կը կարծէր, որ ինքնասպանութիւնը ամենէն դիւրին բանն է աշխարհի վրայ, եւ ուրեմն ինքնասպանութիւնը պէտք է վերջին միջոցը ըլլայ։ Ան կ՚ըսէր, որ ինքնասպանութիւնը պէտք է կատարել միայն այն ատեն, երբ մարդ ամէն բան փորձած է եւ ամէն բան ապարդիւն գտած է։ Ան կ՚ըսէր, որ ինքնասպանութիւնը պէտք է կատարել միայն այն ատեն, երբ մարդ ամէն բան փորձած է եւ ամէն բան ապարդիւն գտած է։

— Ինչպէ՞ս էր Ռոպըրթ Ուիլսըն։

— Ան ամէն օր կ՚ուտէր, բայց ոչ ոքի հետ կը խօսէր։ Ան կ՚ուտէր միայն մէկ ձուկ եւ մէկ ձուկ։ Ան կ՚ուտէր միայն մէկ ձուկ եւ մէկ ձուկ։

— Ինչպէ՞ս էր Ֆրիտրիխ Ֆոն Ռոզենպէրկ։

— Ան կ՚ուտէր միայն մէկ ձուկ եւ մէկ ձուկ։ Ան կ՚ուտէր միայն մէկ ձուկ եւ մէկ ձուկ։

— Ինչպէ՞ս էր Ճէյմս Ուիլսըն։

— Ան կ՚ուտէր միայն մէկ ձուկ եւ մէկ ձուկ։ Ան կ՚ուտէր միայն մէկ ձուկ եւ մէկ ձուկ։

— Ինչպէ՞ս էր Ալեքսանտր Տոլկորուքի։

— Ան կ՚ուտէր միայն մէկ ձուկ եւ մէկ ձուկ։ Ան կ՚ուտէր միայն մէկ ձուկ եւ մէկ ձուկ։

— Ինչպէ՞ս էր Ռոպըրթ Ուիլսըն։

—